

חדשות בעתיקות – אוגוסט 2019

ד"ר צביקה צוק – ארכיאולוג הרשות

החפירות בשיחין 2019 – גן לאומי ציפורי

פרופ' ג'יימס סטרנג' – אוניברסיטת סמפורד, אלבמה ופרופ' מרדכי אביעם – מכללת כנרת

בחדשים מאי-יוני 2019 נערכה עונת החפירות השישית בשרידי הכפר היהודי שיחין שמצפון לציפורי. החפירה המשיכה להתרכז בשטח העיקרי, בראש הגבעה, והתמקדה בשני נושאים: האחד הוא מתחם ייצור נרות השמן בצד מזרח, והשני שרידי בית הכנסת בצד מערב.

ייצור הנרות: גם השנה התגלו מאות שברי נרות שמן מכמה טיפוסים. השנה הושלמה עבודת התיעוד והבדיקה הסטרטיגרפית של הכבשן הקטן שנועד כנראה לצריפת נרות שמן וכלים קטנים. הכבשן נחפר בחלקו התחתון אל תוך שכבה קודמת וקירותיו הכילו לא רק אבני שדה ואבן גזית בשימוש חוזר, אלא גם שברי לבנים ששימשו בכבשנים קודמים. לבני טין אלו הן בעובי של כ-3 ס"מ, יש בהן גם כמה שלהן חור בקוטר של כ-5 ס"מ שדרכו עבר האויר החם מתא הבעירה אל תא הכלים. קוטר החור מתאים לתנור קטן כמו זה שנחשף, ועל כן נראה כי הוא נבנה מתנור קודם שעמד בקרבת מקום. בשנה שעברה נמצאו בכבשן נרות תמימים וספל חרס קטן. מתחת למפלס תא הבעירה התגלה נר שמן תמיים מעוטר באמפורה על חרטומו ובאשכולות גפן בצדדים, מהטיפוס שמכונה עד כה "נרות דרום צפוניים". זהו הטיפוס המעוטר ביותר שיוצר בשיחין, אלא שבנר זה לא נוקב פי הנר (מקום הפתילה) ולמרות זאת הנר נצרף בתנור. הוא שייך ודאי לכבשן שקדם לכבשן שנחפר.

בעת הסרת מחיצה בין הריבועים, התגלו כמה ממצאים נוספים הקשורים לתעשיית הנרות: שבר תבנית, חלק עליון מעוטר

תבנית הנר התמים והמעוטר. צילום: יהושע (ישו) דררי

בורדה על החרטום ואשכולות גפן בצדיו; שבר נר שעל חרטומו ורדה ועל כתפיו ענף עם פרי;

שבר נר עם ורדה וענף עץ פרי (התמונה הימנית) ושבר תבנית עם ורדה ואשכולות גפן. צילום: Clair Oldfather

חלק עליון ושלם של תבנית אבן שעליה **אמפורה על החרטום, עלי גפן ואשכולות ענבים על הגוף**. זו תבנית האבן השלמה הראשונה מבית המלאכה של שיחין, והתבנית השלמה הראשונה של טיפוס "נרות הדרום" שמתגלה בחפירה ארכיאולוגית סדורה בארץ.

ממזרח לכבשן נחשפה **בריכה מטויחת** שנחפרה לתוך השכבה הקודמת. כשהבריכה יצאה מכלל שימוש היא מולאה בשברי פסולת קדרים, בעיקר מטיפוס "קערות ציפורי". הממצא מהשכבה שלתוכה נחפרה הבריכה הוא מהמאה ה-ב' לפסה"נ ועד המאה ה-ב' לסה"נ. בריכה זו וגם הקודמת, שנחפרה ב-2018, שימשו כנראה לטיוב החומר לתעשיית הנרות והכלים הקטנים במהלך המאות ה-א' וה-ב' לסה"נ. נראה כי תעשיית הנרות בשיחין, למרות איכותה הגבוהה, הייתה למעשה ייצור ביתי בחצרות בתי הקדרים.

בצד המערבי של שטח החפירה, נחפר ריבוע שמטרתו הייתה להתחקות אחר הקיר הצפוני והפינה הצפון מערבית של המבנה הציבורי שאנו מניחים שהוא בית כנסת. להפתעת המשלחת, התברר כי במקום ניצב עדיין קיר בגובה של למעלה מ-2 מ', הבנוי מ-7 נדבכים של אבנים מסותתות. הקיר הושתת על קטע של רצפת טיח קדומה יותר שנחשפה רק בקטע קטן. הממצא המאוחר ביותר מצפון לקיר הוא מקבץ חרסים מן המאות ה-ג' וה-ד' שמציינות את סופו של הכפר. מדרום לקיר נחשפו 5 פריטים אדריכליים השייכים לבית הכנסת: 3 חוליות של עמודים בקוטר שבין 63 ל-67 ס"מ, בסיס עמוד וכותרת יונית בעלת לוליינים (וולוטות) שקועים. שימוש ביחס 1:9 מעלה את האפשרות שהעמודים היו בגובה של כ-6 מ'.

למעלה: הבריכה. למטה: קיר בית הכנסת. צילומים: Jourdan Barnett

פרצוף בחול - צלמית מהתקופה הכבארית-גיאומטרית בחולות צאליים

כתב: דן גזית (גמלאי של רשות העתיקות); צילמה: ניצה גזית

לקראת סוף שנות ה-90 של המאה העשרים טופלה ורופדה דרך העפר ההיסטורית שמדרום לגבולות, הנמתחת בין גבול החולות הנודדים ("חולות חלוצה") לבין יישובי המועצה האזורית אשכול. דרך זאת, שהייתה ידועה גם בשם "ציר משה" או בכינויה הצבאי "ציר הכללה" (והיום הכביש שנסלל עליה נושא את השם "דרך השדות"), היוותה גם את הגבול הצפוני של שטחי האימונים של צה"ל.

מהרגע ששופצה הדרך והגישה אליה הפכה נוחה, החלו חקלאי הסביבה ללטוש עין דרומה, לעבר שטחי הצבא, ובזחילה איטית "סיפחו" חלקות והכניסו אותן למעגל העיבוד. זה היה הזמן שבו הבנתי שצו-השעה הוא לצאת מיד לשטח ולבדקו בטרם יבלעו אתריו לעד בין החיטה לבוטנים.

ואכן, בשקע רדוד שבין שני רכסי-חוליות (דיונות), בנקודת-ציון 0669-0981, מצאתי שרידים דלים של אתר חנייה בן כ-16 אלף שנים (הנכלל בתחומי "התקופה האפי-פליאוליתית", שהיא סופה של תקופת האבן הקדומה). פזורת דלילה של כלי-צור אופייניים זעירים (מיקרוליתים) עזרה לשייכו לתרבות המכונה "הכבארית הגיאומטרית", שאנשיה חיו בקהילות שוויוניות קטנות ונעו בעקבות בעלי החיים וצמחי המאכל, כלומר כלכלתם התבססה על ציד ולקט.

בשתי מפות הסקר שבצעתי בדרום חבל הבשור התחתני, מפת אורים 125 ומפת צאליים 129, אכן גיליתי שרידי חניות כאלה – הן לאורך נחל בשור, הן במישורים שממזרח לו והן בתחום החולות שמדרום לקו גבולות-צאליים. הארכיאולוג דוד אלון, שסקר חלקית קטעים בחבל הבשור במקביל אלי, הוא שהגדיר מדעית לראשונה את התקופה והתרבות של אתרים אלה על-פי המכלולים של כלי הצור שנלקטו בהם.

אה, סליחה, את העיקר שכחתי: מצורף כאן צילום של צלמית, אופיינית למדי לתקופתה, שנמצאה באתר. על שבר של חלוק-נחל גירני אפרפר, שאורכו 8.5 ס"מ, חרוט פרצוף: עיניים, אף ארוך ופה קצרצר (בצלמיות המאוחרות, של סוף התקופה הניאוליתית ואילך, כמעט ולא מופיעה התייחסות לפה!). סידורם של האלמנטים ומידותיהם בפנים יוצרים הבעה מסויימת – במקרה או במתכוון.

יש לציין, כי מקור חלוקי הנחל הקרוב ביותר לאתר (בהנחה כי זהו ייצור מקומי) הוא אפיק נחל בשור, המרוחק כ-7 ק"מ מהאתר.

- עיון להרחבה: גופר, א' ועבו, ש'. 2016. *ביות הצמחים וראשית החקלאות במזרח הקרוב*. רסלינג, תל אביב: 68-44.

נמל דור בתקופת הברזל: עדכונים מעונות החפירה התת ימית בשנים 2016-2017

פרופ' אסף יסעור-לנדאו, אהוד ארקין שלו ופרופ' איילת גלבוע – אוניברסיטת חיפה

מספר רב של מבנים ימיים מהתקופות הקלאסית, רומית וביזנטית נחפרו ברחבי הים התיכון, אולם רק מעט מבנים שכאלה מתקופת הברזל נמצאו עד כה (Frost 1995; Raban 1995a; Marriner et al. 2014). דור, האתר שנבחר למחקר זה, הניב מבנים מאסיביים בקו החוף ומתחת לפני הים במפרץ הדרומי, הנמצא מדרום לתל דור, ליד גבול הגן הלאומי. מבנים אלו שויכו בעבר לבנייה ימית מתקופת הברונזה והברזל, אולם לא נחפרו מצידם הימי (Raban 1995b).

ארבע עונות חפירה ביולי 2016, פברואר 2017, יולי 2018 ופברואר 2019 ושתי עונות סקר בספטמבר 2017 ופברואר 2018 נערכו ע"י המחברים במפרץ הדרומי, כחלק מפרויקט המחקר המשותף בים וביבשה בתל דור, בהובלתם המשותפת של אילן שרון, איילת גלבוע, רבקה ("בקי") מרטין ואסף יסעור-לנדאו. החפירות החופיות והימיות בוצעו כחלק מהחפירה הלימודית של החוג לציוויליזציות ימיות באוניברסיטת חיפה בניהולם המשותף של רות שחק-גרוס ואסף יסעור-לנדאו. בנוסף, עונת החפירות של יולי 2018 ופברואר 2019 נוהלה בשיתוף פעולה עם אוניברסיטת קליפורניה, סן-דייגו, ומכון סקריפט לארכיאולוגיה ימית, ביחד עם תומאס לוי.

כתוצאה מהחפירות בעונות 2016 ו-2017 בים ומחקר גיאופיזי שנערך לאחרונה (Lazar et al. 2018) עלתה האפשרות כי המבנים בקו החוף היוו חלק מתכנית בנייה שאפתנית שיצאה לפועל בממשק בין העיר לים בתקופת הברזל ב' או בתקופת המעבר לברזל א', במקביל לבניה מונומנטלית ביבשה באותן התקופות (Sharon and Gilboa 2013).

שני קירות אבן גזית גדולים, מקבילים ומוצפים למחצה בקו החוף של המפרץ הדרומי, פורשו בעבר כרציפים של נמל גויי הים בדור (איור 1). הצפוני מבין השניים, זה הקרוב יותר לתל, תוארך לראשונה לתקופת הברזל ב', והדרומי לתקופת הברונזה המאוחרת (Raban 1995b: 339–341). אין ספק כי המפרץ שימש לעגינה בתקופות הברונזה והברזל, כפי שהראו סקרים תת-ימיים שביצעו באזור ואשר תיעדו מספר רב של עוגנים וכלי חרס (Lazar et al. 2018). עם זאת, החפירה הארכיאולוגית שביצענו מראה כי הקיר הדרומי היה בנוי נדבך אחד של אבני גזית מלבניות ושטוחות, שבסיסן נח בגובה מרבי של 0.6 מטר מתחת לפני הים (איור 2). לקיר הצפוני, הבנוי אבני גזית דמויות טריז שאורכן מגיע עד 2.5 מטר והן מונחות בבניית ראשים, בסיס בגובה מרבי של 1.1 מטר מתחת לפני הים. במצב זה לא נותר מספיק עומק בקרבת שני הקירות אשר היה מאפשר עגינה לאורכם. זאת ועוד, כאשר מפלס פני הים בתקופות הנדונות היה נמוך ביחס לגובהו הנוכחי מרוצפת הסמוכה לו. התיארוך של מבנה משוכלל זה נקבע על פי שברים של כלי חרס שנמצאו בין אבני הקירות ומתחתן, אשר אינם מאוחרים מתקופת הברזל ב' או תקופת המעבר לברזל א', ואשר חלקם יובאו ממצרים.

מבנה דמוי שונית אותר בציר מזרח-מערב, מדרום לקירות הגזית. מבנה שכזה, אשר בעבר נתפס במחקר כאלמנט טבעי ולא בנוי, היה חוסם כל גישה אפשרית מהים אל ה"רציפים". בחפירה המחודשת נמצא כי מדובר בשכבת סלע ביוגנית אשר נוצרה על ראשה של ערימת ענק של אבני גזית – וייתכן כי מדובר במזח או שובר גלים. עומק המים מדרום למבנה זה הינו 2.5 עד 3 מטרים, הספיק לעגינת כלי שיט בעת העתיקה.

בסקרים תת-ימיים שנערכו בפברואר וספטמבר 2016 נתגלו מספר עוגני אבן באזור בצמוד לצידו הדרומי של מבנה זה, ומקבץ של אבני גזית, שיייתכן כי הן מונחות במספר נדבכים, המהווה את הדופן המערבית של מבנה זה ומחזק את ההשערה ששימש כמבנה ימי.

ניתוח תוצאות עונות החפירה ב-2018 ו-2019, כמו גם עונת חפירה נוספת המתוכננת ל-2020, יאפשר להבין טוב יותר את תפקידם של מבנים שקועים אלו, כמו גם את מהות השרידים מתקופת הברזל הנחים על קרקעית המפרץ הדרומי בדור.

ביבליוגרפיה

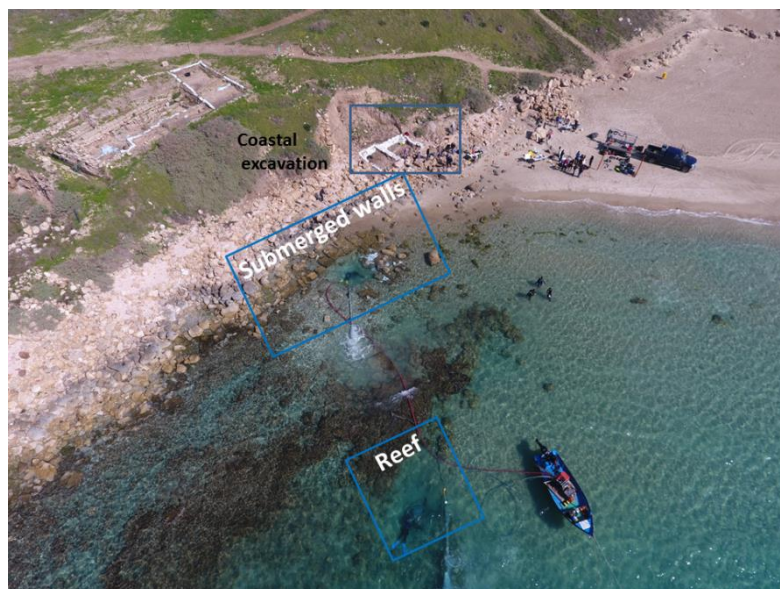
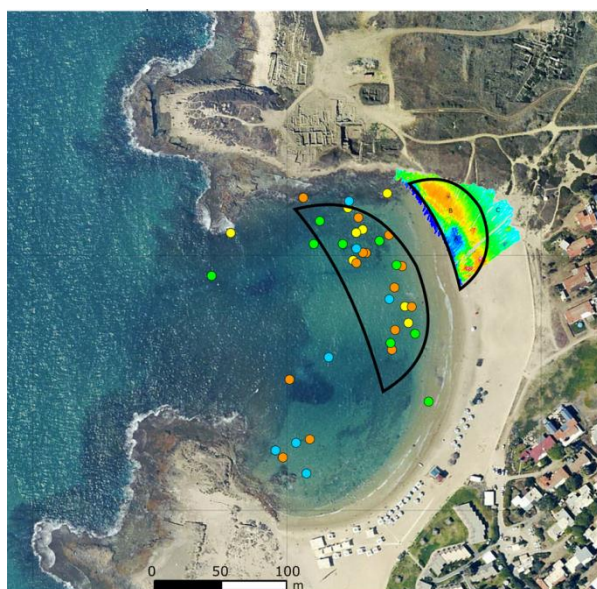
Frost, H. 1995. Harbours and Proto-harbours: Early Levantine Engineering. In: Karageorghis, V. and Michaelides, D., eds. Proceedings of the International Symposium 'Cyprus and the Sea'. Nicosia: 1–21.

Lazar, M., Engholtz, K., Basson, U. and Yasur-Landau, A. 2018. Water Saturated Sand and a Shallow Bay: Combining Coastal Geophysics and Underwater Archaeology in the South Bay of Tel Dor. Quaternary International <http://dx.doi.org/10.1016/j.quaint.2017.02.025> (accessed Sept. 30, 2017).

Raban, A. 1995a. The Heritage of Ancient Harbour Engineering in Cyprus and the Levant. In: Karageorghis, V. and Michaelides, D., eds. Proceedings of the International Symposium 'Cyprus and the Sea'. Nicosia: 139–189.

Raban, A. 1995b. Dor-Yam: Maritime and Coastal Installations at Dor in Their Geomorphological and Stratigraphic Context. In: Stern, E. Excavations at Dor, Final Report, Vol. 1 A: Areas A and C: Introduction and Stratigraphy. Jerusalem: 286–354.

Sharon, I. and Gilboa, A. 2013. The SKL Town: Dor in the Early Iron Age. In: Killebrew, A.E. and Lehmann, G., eds. The Philistines and Other "Sea Peoples" in Text and Archaeology. Atlanta: 393–468.

מימין : צילום של חפירות אוניברסיטת חיפה ב-2016-2017 במפרץ הצפוני של תל דור, המראה שני אזורי חפירה: הקירות השקועים והמבנה דמוי השוניית. צילום: אריה פסו

משמאל: ממצא מסקרים תת ימיים של אוניברסיטת חיפה (בעיקר עוגנים) באזור המעגן בצפון מזרח המפרץ הדרומי, כמו גם מבנה קבור הנראה בסקר הגיאופיזי. בחלק העליון של התמונה נראה תל דור. צילום: ד"ר מייקל לור

עדויות לחורבן הבבלי של ירושלים משנת 587/6 לפנה"ס התגלו בהר ציון –

גן לאומי סובב חומות ירושלים העתיקה

פרופ' שמעון גיבסון ופרופ' גיימס תיבור - משלחת חפירות הר ציון של אוניברסיטת צפון קרוליינה שבשרלוט וד"ר רפי לואיס - המכללה האקדמית אשקלון ואוניברסיטת חיפה

ארכיאולוגים החופרים על מדרון הר ציון בירושלים הודיעו כי ביחד עם ממצאים רבים אחרים שנחשפו במהלך עונת החפירות בקיץ זה, התגלו עדויות חד משמעיות לחורבן הבבלי של העיר משנת 586/7 לפנה"ס. הממצאים כללו שכבת שריפה, אפר, ראשי חצים, כלי חרס רבים וכן עיטור או עגיל העשוי מזהב ומכסף. על פי העדויות, חורבן בית ראשון בשנת 586/7 לפנה"ס על ידי חילותיו של נבוכדנצר מלך בבל היה אלים במיוחד, וכלל אבדות רבות בנפש. החורבן לוהב ביזיה, שריפה והרס של מונומנטים משמעותיים בעיר כמקדש שלמה, בתי מידות ובתי המגורים של העיר. במהלך המצור על העיר, ניסה צדקיהו (המלך האחרון של יהודה) למלט עצמו מצבאות הבבלים אך נתפס עם בני פמלייתו בערבות יריחו. עיניו של המלך נוקרו לאחר שבניו הוצאו להורג. נתון באסורים הובל מלך יהודה לבבל.

ב-ט' באב, כבכל שנה, יהודים ברחבי העולם מציינים את חורבן בית המקדש בתפילה, במנהגי אבלות, אמירת קינות וצום. בתאריך זה על פי המסורת חרבו שני בתי המקדש - הראשון שנבנה במקורו בימי המלך שלמה (במאה ה-10 לפנה"ס) וחרב בידי הבבלים, והשני שנבנה בימי שיבת גולי בבל לארץ, וחרב בשנת 70 לספירה בידי חילות רומא שהובלו על ידי אספסיאנוס ובנו טיטוס.

התיאור המצמרר של חורבן הבית הראשון מופיע בפרקים החותמים את ספר מלכים ב', שם מתוארים שלבי המצור הארוך ומצוקתם של תושבי העיר:

"וַיְהִי בִשְׁנַת הַתְּשִׁיעִית לְמָלְכוֹ, בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בָּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ, בָּא נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל הוּא וְכָל-חֵילוֹ עַל-יְרוּשָׁלַם, וַיִּחַן עָלֶיהָ; וַיִּבְנוּ עָלֶיהָ דֵּיק, סָבִיב; וַתָּבֵא הָעִיר, בְּמָצוֹר, עַד עֲשָׂתִי עֶשְׂרֵה שָׁנָה, לְמָלְךְ צִדְקִיָּהוּ; בַּתְּשַׁעָה לַחֹדֶשׁ, וַיִּחָזֶק הָרָעָב בָּעִיר; וְלֹא-הָיָה לָחֶם, לָעָם הָאָרֶץ; וַתִּבָּקַע הָעִיר, וְכָל-אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הִלְיָלָה דָּרָךְ שַׁעַר בֵּין הַחֲמַתַּיִם אֲשֶׁר עַל-גֵּן הַמֶּלֶךְ, וְכַשְׂדִּים עַל-הָעִיר, סָבִיב; וַיִּלָּךְ, דָּרָךְ הָעֵרְבָה; ... וּבַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי, בַּשְּׁבַעָה לַחֹדֶשׁ הָיָה שְׁנַת תְּשַׁע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה, לְמָלְךְ נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל: בָּא נְבוּזַרְאֲדָן רַב-טַבָּחִים, עֶבֶד מֶלֶךְ-בָּבֶל יְרוּשָׁלַם; וַיִּשְׁלַף אֶת-בֵּית-יְהוָה, וְאֶת-בֵּית הַמֶּלֶךְ; וְאֶת כָּל-בְּתֵי יְרוּשָׁלַם וְאֶת-כָּל-בֵּית גָּדוֹל, שָׂרָף בָּאֵשׁ; וְאֶת-חוֹמַת יְרוּשָׁלַם, סָבִיב נָתַצוּ כָל-חֵיל כַּשְׂדִּים, אֲשֶׁר רַב-טַבָּחִים; (מלכים ב' פרק כ"ה 1-10).

שטחי החפירה ממוקמים על מדרונות הר ציון (בתחום גן לאומי סובב חומות ירושלים העתיקה), שהיו ככל הנראה לקראת סוף ימי בית ראשון (מאות 6-7 לפנה"ס) אחד מרובעי המגורים העשירים שבבירת ממלכת יהודה. במהלך החפירה גילו החופרים שכבה עשירה בממצאים מימי בית ראשון (תקופת הברזל), הכוללת כלי חרס (בכללם **נרות שמן** [איור 3], קנקנים וקערות), לצד עדויות לחורבן הבבלי שכללו שרידי עץ שרוף, אפר וכן מספר **ראשי חצים מהטיפוס הסקיתי** (איור 1) המאפיינים את התקופה.

איור 1. אחד מראשי החצים מהטיפוס הסקיתי שנמצא בשכבת החורבן של בית ראשון. צילום: משלחת חפירות הר ציון - Virginia Withers

פרופ' שמעון גיבסון מהחוג להיסטוריה של אוניברסיטת צפון קרוליינה שבשרלוט וממנהלי החפירה, אומר: "יתכן מאוד שאנו חופרים את אחד מ'הבתים הגדולים' המוזכרים במלכים ב'. זהו מיקום אידיאלי למבנה מעין זה, בראש ובראשונה בשל קרבתו לפסגת הגבעה המערבית וממנו בוודאי היה ניתן להשקיף, מצפון מערב, על הר המוריה ומקדש שלמה. אנו מצפים להמשיך ולגלות בעונות החפירה הבאות עוד מצפונותיה של ירושלים בתקופת הברזל".

החופרים הופתעו למצוא בשכבת החורבן הבבלי **עיטור/ עגיל עשוי זהב וכסף** (איור 2). חלקו העליון, דמוי פעמון עשוי זהב,

חבק עיטור מכסף הנראה כאשכול ענבים. גיבסון הוסיף: "זהו ממצא ייחודי המלמד על עושרה של העיר ערב חורבנה". ממצא דומה לזה התגלה לפני שנים רבות (בשנת 1979) על ידי הארכיאולוג גבי ברקאי

איור 2. עגיל או עיטור מזהב ומכסף שנמצא בשכבת החורבן של בית ראשון.

צילום: משלחת חפירות הר ציון - רפי לואיס

באחת ממערות הקבורה שבכתף הינוס, מחוץ לחומות העיר של תקופת הברזל. גיבסון מוסיף: "המלך צדקיהו מרד בנבוכדנצר מלך בבל. המצור על העיר נמשך זמן רב וגרם לסבל רב. התוצאה של מעשה זה היה חורבנה הסופי של ממלכת יהודה וגלות בבל". ד"ר רפי לואיס, ממנהלי החפירה, אומר: "זה מרגש מאוד לחפור את השרידים הארכיאולוגיים של כל אירוע היסטורי המוזכר במקורות, אך מרגש במיוחד הוא לחפור אירוע חשוב כחורבן הבבלי של ירושלים, אירוע שבמידה רבה עוד ממשיך להדהד ולהשפיע בדרכים שונות עד ימינו".

החפירה הארכיאולוגית בהר ציון (גן לאומי סובב חומות ירושלים העתיקה) מנוהלת על ידי פרופ' שמעון גיבסון ופרופ' גיימס תיבור מהפקולטה למדעי הרוח והאומנות של אוניברסיטת צפון קרוליינה שבשרלוט בשותפות עם ד"ר רפי לואיס, מרצה בכיר בחוג ללימודי ארץ ישראל במכללה האקדמית אשקלון וחוקר מטעם אוניברסיטת חיפה. הפרויקט הינו חפירה מדעית ואיננו חלק מתוכנית פיתוח. פרויקט המחקר ממומן מכספי תורמים, כגון: אהרון לוי, ג'ון הופמן, שרילי ורון ונדרהם, פטי ודוד טיילור ואחרים. הפרויקט מתאפשר בזכות הגברת שילה בישוף והקרן לארכיאולוגיה מקראית שבראשותה. במהלך עונת החפירות של קיץ 2019 חשפו החופרים עוד ממצאים רבים, בכללם מבנים וחללים תת-קרקעיים מימי הבית השני, את המשכו הביזנטי של אחד מרחובות העיר הראשיים הידוע כקארדו מקסימוס וכן את שרידי חפיר ההגנה של העיר משלהי התקופה האסלאמית הקדומה (התקופה הפאטמית), ובו עדויות לכיבוש הצלבני של העיר ביולי 1099 לספירה. מערך היישוב המורכב והשכבות הארכיאולוגיות הכוללות כ-2800 שנים של התיישבות בעיר ממופה על ידי צוות בראשותו של פרופ' סטיב פת'רסון מהמחלקה להנדסה של אוניברסיטת צפון קרוליינה שבשרלוט. אוניברסיטה זו מנהלת חפירות בירושלים מאז שנת 2006. במהלך שנות מחקר אלה נאסף מידע רב על ההיסטוריה והארכיאולוגיה של עיר רבגונית ומרתקת זו.

איור 3. הסטודנט מייס שן מתוכנית לוויין של אוניברסיטת צפון קרוליינה שבשרלוט אוזח בשתי ידיו נר שנמצא בשכבת החורבן הבבלי.

צילום: חפירות הר ציון - גיימס תיבור

חידת חודש אוגוסט 2019

(פתרונות עד 6.9.19 בלבד)

פתרון חידת חודש יולי 2019

הפתרון: אורחן מור, על דרך הבשמים. המקום פעל מהמאה ה-3 לפנה"ס ועד המאה ה-3 לספירה. בעבר נקרא המקום מואה בגלל השתמרות השם מוית עוואד אבל מכיוון שהשם מואה מופיע בתקופה הביזנטית ובמקום אין שרידים ביזנטיים יש להעביר את מואה למקום אחר, אולי לביר מדכור שבירדן. לאור זאת הוצע השם הרשמי אורחן מור. במקום: חאן, מצד, בית מרחץ, בריכה, מעיין ועוד. הייתה זו התחנה ה-60 (מתוך 65) על דרך הבשמים. בחזית התמונה קירות החאן ועל הגבעה המצד. במצד אף נמצא בית בד המעיד על כרמי זיתים וייצור שמן זית במקום.

פתרו נכונה לפי הסדר: פרופ' חיים בן דוד, פבלו בצר, מודי שניר, אסף אברהם, יואב אבניאון, דבורה יונאי וגליה דורון, ד"ר נילי גרייצר, נילי פרי, מאיר כהנא, ד"ר מיקי וולוקיטה, שמוליק שפירא, בני פרנקל, שמוליק פינסקר ומאור קופלמן ואם שכחתי מישוהו איתו הסליחה.